

LIVING LANDSCAPES

Bestuursverslag 2018

I Landschapsproject Paradijs in de polder

Landschapsproject Paradijs in de polder is een ontdekkings- en onderzoekstraject dat de diepere betekenis van natuur en landschap belicht. Uitgangspunt is het systematisch onderzoeken, verzamelen en vastleggen van subjectieve kwaliteiten van landschap volgens een methode die bekend staat als deep mapping. Bij deep mapping staat landschapsbeleving centraal. Deep maps vormen een aanvulling op topografische kaarten en bieden ruimte aan beleving van natuur en landschap. Onderdelen van het traject:

1. Basis van het project is het boek 'Paradijs in de polder, wat landschap je vertelt' van Arita Baaijens (2018, uitgeverij Atlas Contact.).
2. Arita Baaijens verkende in oktober de relatie tussen Amsterdammers en stedelijk groen. Resultaten zijn verwerkt in een online deep map.
3. Aan de slag. Verkennen en testen van (on)mogelijkheden van deep mapping.

Foto: Deep map experiment in Amsterdam

1. Boek en challenge

Het boek *Paradijs in de polder*, wat landschap je vertelt' verscheen september 2018 en vormt de spil van het project. Aan de hand van tientallen oefeningen maakt de lezer via de zintuigen contact met natuur en landschap. Het boek legt uit wat deep maps zijn en hoe je verhalen, ervaringen en gebeurtenissen die bij een plek horen in kaart kunt brengen.

Direct na publicatie konden lezers meedoen met een challenge. Een maand lang ontvingen ruim driehonderd deelnemers wekelijks een oefening uit het boek in hun mailbox. Ervaringen en ideeën werden via een wekelijkse nieuwsbrief en op social media gedeeld. Uit de reacties sprak enthousiasme en verbazing over het feit dat simpele oefeningen de band met natuur versterken.

Betrokkenheid bij de omgeving doet ertoe. Zonder dat is een plek slechts een geografische locatie, een topos waar we van alles mee mogen doen. Paradijs in de polder verkent de bandbreedte van chora, een term waarmee de Oude Grieken de 'gevoelde' betekenis van een specifieke plek aanduiden. Het afgelopen jaar werkte Paradijs in de polder op creatieve wijze met burgers en professionals aan kaarten (deep maps) die beleving van natuur en landschap uitdrukken.

Foto: Schimmeldradenkaart van Amsterdam met verhalen op de website van *Paradijs in de polder*

2. Ontdekkingstocht door Amsterdam

Over onze band met natuur en landschap is nauwelijks iets terug op een gebiedskaart. Toch zijn het juist plaatsgebonden verhalen, ervaringen, gebeurtenissen en sfeer die een stedelijke of rurale omgeving z'n unieke karakter en betekenis geven. Met dit als uitgangspunt verkende Arita Baaijens in oktober haar woonplaats Amsterdam om samen met bewoners uit diverse culturen te laten zien hoe inwoners natuur in de stad beleven. De officiële start van de ontdekkingstocht vond plaats in ARTIS en de reis eindigde in Tuinen van West met een slotpresentatie op manifestatie Tree Fest. Vondsten en ontdekkingen werden gedeeld op een innovatieve GIS kaart: een plattegrond van Amsterdam waarop schimmel-draden groeien in buurten waar Arita verscheen. De draden geven verhalen door van bewoners en plekken.

'Verbondenheid mens-natuur' is in het publieke domein een blinde vlek maar Arita merkte dat natuur een belangrijke rol speelt in het leven van Amsterdammers. Bewoners werken in moestuintjes, binnentuinen en parken. Vissers genieten van hun stek en het vrije uitzicht. Mensen picknicken, zitten op bankjes, tellen vogels, leggen geveltuinen aan. Tentjes van vluchtelingen en stadsnomaden duiken op in ruige gebieden waar de havik nestelt en vossen wonen. Bezorgdheid kennen stadsbewoners ook, over jonge kinderen die nauwelijks met natuur in aanraking komen. Over vossen die kippen opvreten. Over mensen die alleen nog op schermpjes kijken. Over bomen die 'zomaar' worden gekapt.

Uit ontmoetingen en opgedane ervaringen bleek dat mensen veel meer belang hechten aan natuur en aan groen in de stad dan zij zelf soms denken. De schimmeldradenkaart op de website van Paradijs in de polder en De Groene Amsterdammer toont de verhalen en brengt de verbondenheid in kaart.

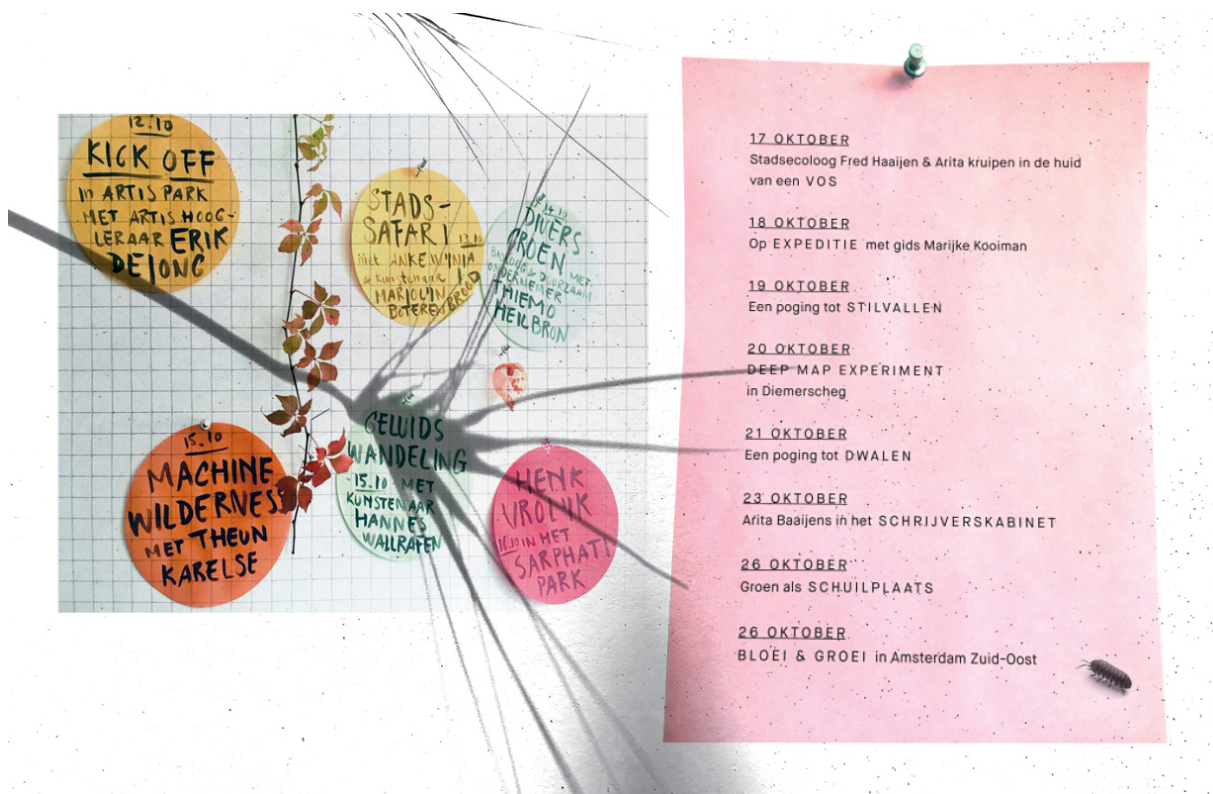
3. Website en deep map experimenten:

De Paradijs in de polder website is de plek waar alles samenkomt: programmering, campagnes, organisatie, missie, blogs en de schimmeldradenplattegrond van Amsterdam (deep map).

Paradijs in de polder organiseerde drie openbare deep map experimenten¹ en vier deep map sessies in opdracht². Uit waarnemingen en deep maps komt naar voren dat een ontmoeting met natuur geen eenrichtingsverkeer is. Natuur reageert op onze aanwezigheid en andersom.

¹ Zie Amsterdam-programma in de bijlage.

² 20 okt gemeente Amsterdam, 22 nov provincie Gelderland, 17 dec Hogeschool voor de Kunsten Utrecht, 18 dec provincie Utrecht.

Het maken van deep maps prikkelt de verbeelding en maakt de tongen los. Deelnemers wisselen ervaringen uit en het opstellen van een belevingslegenda gaf concreet uitdrukking aan niet-meetbare aspecten van landschap die deelnemers het vermelden waard vonden.

Deep mapping bracht mensen van verschillende culturen en professies samen. Ieders ervaring en observatie telde, dat bevorderde een ongedwongen uitwisseling van ervaringen.

III - Inzichten en innovatie

- Met cartografen Niene Boeijen en Bert Spaan ontwikkelde Paradijs in de polder een GIS kaart waarop geodata en subjectieve gegevens met elkaar corresponderen. De introductie van belevingswaarden en diffuse grenzen in GIS is een stap in de richting van bruikbare deep maps.
- In totaal 103 deelnemers deden ervaring op met deep mapping. Individuele en collectieve deep maps met bijbehorende legenda tonen de veelzijdige relatie tussen mens en landschap.
- Deep mapping is '*bottom based*'. Het proces vergroot betrokkenheid van bewoners en gebruikers, stelt op creatieve wijze aannames ter discussie en nodigt uit tot een gelijkwaardig gesprek over landschappelijke waarden. Deep mapping kan een alternatief zijn voor *top-down* tekentafeldenken. Nog een lange weg te gaan maar het begin is gemaakt!

- Paradijs in de polder adviseerde twee studenten: Axel Coumans, student Design Academy Eindhoven en Annick Wolf, student Hogeschool voor de Kunsten Utrecht.
- De oefeningen van de Paradijs in de polder challenge stimuleerden verwondering en verbeelding bij ruim 300 lezers. Vanwege de enthousiaste reacties zetten we de challenge volgend jaar voort. Focus: nieuw idioom voor relatie mens-natuur.
- De ontdekkingstocht van Arita door Amsterdam was succesvol. Het resultaat: kennis en inzichten over de relatie van Amsterdammers met stedelijk groen, waardevolle contacten, publiciteit, een online deep map.

Foto: Deep map experiment met de dienst Ruimte en Duurzaamheid, gemeente Amsterdam

- Met Taal & Tekens maakte Paradijs in de polder een voorzichtig begin met de uitbreiding van de Nederlandse woordenschat. De oogst³: ruim twintig nieuwe woorden en meer dan dertig symbolen voor verbondenheid met natuur en landschap.
- Paradijs in de polder legde afgelopen jaar een mooie basis voor samenwerking met onderzoekers, kunstenaars en overheden om verbondenheid tussen mens en landschap en niet-meetbare kwaliteiten van natuur en landschap te agenderen.
- *Sensing*, contact maken met een plek, blijkt een cruciale voorwaarde te zijn voor het systematisch verzamelen en vastleggen van subjectieve kwaliteiten van landschap. Alleen dan zijn verzamelde gegevens te koppelen aan een specifieke plek.

³ Websitepagina Taal & Tekens op www.paradijsindepolder.nl

- Onderling vertrouwen, een nieuwsgierige geest en een flexibele opstelling zijn een *must* bij deep mapping. De methode is niet geschikt in conflictsituaties.
- Bekendheid: werkateliers, ontmoetingen, interviews, lezingen, de Amsterdam tour en presentaties zorgden voor verspreiding van het gedachtegoed dat beleving van landschap ertoe doet en een plek op de kaart verdient. Sessies en presentaties onder meer bij ARTIS, waterschap HHNK, Nationaal Park Lauwersmeer, Wereld Natuur Fonds, drie opleidingsinstituten en het ministerie voor binnenlandse zaken.

Illustratie: Taal & Tekens

IV - Kan beter

- Er komt veel kijken bij het aantrekken van grote sponsors. Arita Baaijens realiseerde zich gaandeweg dat het aantrekken van grote sponsors zich moeilijk liet verenigen met behoud van een grote mate van handelingsvrijheid. In overleg met het bestuur is besloten om met een relatief bescheiden budget en minder activiteiten zoveel mogelijke resultaat te behalen. Dat is gelukt.

- Programmering en planning. Arita Baaijens werkte tot aan de zomer aan haar boek *Paradijs in de polder*, het onderzoeksprogramma met stichting OerIJ kwam daardoor in de knel. De stichting Living Landscapes verlegde in overleg met het projectteam de koers. Onderzoeksplan OerIJ werd vervangen door een exploratief traject in Amsterdam dat eveneens volop ruimte bood aan deep mapping experimenten.

- *Paradijs in de polder* was o.a. actief in Amsterdam Zuid Oost en Nieuw West, waar de projectbenadering niet altijd aansloot bij de belevingswereld van bewoners uit een andere cultuur. Wantrouwen wegnemen, luisteren, openstaan voor nieuwe perspectieven: culturele inclusiviteit is een proces op zich en daar was in de voorbereiding onvoldoende rekening mee gehouden.
- De ontdekkingstocht door Amsterdam

verliep uitstekend maar Arita ging bijna ten onder aan het ambitieuze programma. Alle onderdelen zijn uitgevoerd maar er was nauwelijks tijd voor reflectie en verslag-legging. De online 'schimmeldradenkaart' is daarom nog niet up to date en wordt nog aangevuld.

- GIS combineren met subjectieve data is een grote uitdaging omdat vrijwel geen cartograaf denkt dat het kan of er het nut niet van inziet. Daar komt bij dat software ontwikkelen een kostbare zaak is waarvoor kapitaalkrachtige sponsors nodig zijn. We zijn dan ook gelukkig met het ontwerp van de online 'schimmeldradenkaart' die laat zien waar we naar streven.

V - Communicatie

Radioprogramma Vroege Vogels, [twee reportages](#).

Opinieweekblad De Groene Amsterdammer, online [interview](#) & deep map van Amsterdam.

Het Parool, [interview](#).

Radioprogramma Met het oog op morgen, [interview](#).

Happinez, groot interview dec 2018.

Challenge: 300 deelnemers ontvingen nieuwsbrieven en oefeningen.

Paradijs in de polder website en facebook (500+).

Nieuwsbrieven Paradijs in de polder (1800+)

Facebook Arita Baaijens (3000+ volgers).

Lezingen en workshops.

Paradijs in de polder in Vroege Vogels

VI - Internationale activiteiten

Geen

VII - Plannen voor 2019

Verbondenheid met natuur en landschap alsmede de participatie van burgers bij de omgevingsvisie zijn actuele thema's in het publieke domein. Om gesprekken mogelijk te maken over beleving van landschap bedenkt Paradijs in de polder samen met creatieven, landmakers, burgers en scholieren nieuwe taal die verbondenheid met landschap uitdrukt. Daartoe verschijnt in 2019 het online Woordenboek voor de toekomst met nieuwe en afgestofte woorden die verbondenheid mens-landschap uitdrukken. Paradijs in de polder verkent ook nieuwe werkvormen om gesprekken te faciliteren tussen bewoners, gebruikers, overheden en landschap. Dit gebeurt in samenwerking met onder meer ARTIS, de Hogeschool voor de Kunsten

Utrecht, Places of Hope, Pakhuis de Zwijger in Amsterdam, Nature's Narrative, De Groene Amsterdammer, FIBER en de Provincie Gelderland.

Eind 2019 vertrekt Arita Baaijens naar Papoea Nieuw Guinea voor vervolgonderzoek. Het project 'Het bos dat spreekt' zoekt antwoord op de vraag hoe communicatie tussen bosbewoners en bos tot stand komt en wat wij kunnen leren van mensen die het bos verstaan en vanuit die kennis handelen. Resultaten: podcast, publicaties, Meet Up.

Planten met een verleden

Planten en bomen op soortnaam classificeren is een gewoonte die tropisch ecooloog en duurzaam ondernemer Thiemo Heilbron nooit meer is kwijtgeraakt. Naamgeving en kennis verzamelen is geen onschuldige bezigheid, weet hij door zijn veldwerk in Suriname. Ook planten kennen een verzwegen verleden.

Amsterdam, september 2019

Voorzitter Ruud Maarschall, secretaris Jelle Troelstra, penningmeester Marcel Karman,
bestuurslid Niels Feis en bestuurslid/directeur Arita Baaijens

Doelstelling Living Landscapes

De stichting heeft tot doel het uitdragen van het gedachtegoed van Arita Baaijens. Elke cultuur heeft een antwoord geformuleerd op de uitdagingen van de omgeving. In het Westerse denken zijn mens en natuur gescheiden. Andere culturen beschouwen mens en natuur als ondeelbaar. Living Landscapes ontwikkelt een methode, deep mapping, die het mogelijk maakt om uiteenlopende en soms conflicterende visies over natuur en landschap bijeen te brengen om zo een dialoog mogelijk te maken.

Bestuursleden stichting Living Landscapes

Ruud Maarschall - voorzitter

Willem Totté - secretaris

Marcel Karman - penningmeester

Niels Feis - bestuurslid

Arita Baaijens - bestuurslid/directeur

Vergaderdata 2018

6 maart, 1 mei, 20 september, 1 november

Team Paradijs in de poler

Arita Baaijens – initiatiefnemer

Mieke Prinse – projectmanager

Jelle Troelstra - projectpartner

Corine Datema - grafisch ontwerp

Toot Oostveen – planning & communicatie traject Amsterdam

Niene Boeijen – cartograaf, geo-ICT ontwikkelaar

Bert Spaan – cartograaf, geo-ICT ontwikkelaar

Astrid van der Laan –fotograaf

Sabine van Wechem - fotograaf

Jessica Sies – filmmontage

Met dank aan Tom van de Beek, Gerbrand Bos, Marjolijn Boterenbrood, Gerdien Griffioen, Fred Haaijen, Thiemo Heilbron, Hans Jeths, Erik de Jong, Theun Karelse, Marijke Kooiman, Ama Koranteng-Kumi, Mara van Nes, pastor Nick, Marja van Nieuwkoop, Henk Vrolijk, Hannes Wallrafen, Anke Wijnja.

Mediapartners: - De Groene Amsterdammer, Vroege Vogels.

Raad van Advies Paradijs in de polder

Christine Boland

Astrid Elburg

Erik de Jong

Ida Jongsma

Johan van de Gronden

Bas Pedroli

Matthijs Schouten